

УДК 378.1(477.7)

С. В. САПОЖНИКОВ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У КРАЇНАХ ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ОСВІТНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті презентовано виявлені тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону: історичні, методологічні, методичні й технологічні, які визначають сталі об'єктивні та суб'єктивні зв'язки й відносини, що є загальними для систем вищої педагогічної освіти для досліджуваних країн і визначають стійкі прагнення до модернізації та трансформації сутності, змісту, структури, функцій, характеру управління, підходів до організації навчального процесу, форм, методів, засобів і технологій навчання студентів.

Ключові слова: вища педагогічна освіта, тенденції розвитку, університет, модель, система освіти.

Сучасний етап розвитку людського співтовариства у сфері педагогічної освіти в країнах Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) характеризується глобальними змінами – здійснюється оновлення всіх структур її національних систем, модернізуються зміст і методи підготовки вчителів, розвиваються нові форми та зв'язки між професійною підготовкою вчителя й школою. Зазначимо, що Чорноморське економічне співробітництва (ЧЕС) було утворене у 1992 р. з метою координації економічного і політичного розвитку країн Чорноморського басейну, членами якого є 12 країн: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія, Туреччина та Україна. Штаб-квартира розташована у місті Стамбул (Туреччина). В умовах подальшої інтеграції України в європейське співтовариство посилюються взаємозв'язки і взаємодія між національними системами підготовки вчителів різних країн. Це пов'язано з планомірним упровадженням кожною країною власної стратегії відновлення педагогічної освіти, і тут не можна не враховувати вплив країн Чорноморського регіону на освітні процеси, що відбуваються в Україні.

Наукове дослідження вищезазначених процесів є актуальним завданням у світлі перспектив інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір. Теорія і практика зарубіжного освітнього процесу стала предметом наукового пошуку провідних українських науковців (Н. Абашкіної, Г. Алексевиц, В. Вдовенка, Г. Воронки, О. Глузмана, Г. Єгорова, О. Ковязіної, Т. Кошманової, Т. Кристопчук, Л. Латун, Б. Мельниченка, Є. Москаленко, О. Овчарук, О. Олексюка, Т. Осадчої, Т. Панського, Л. Пуховської, О. Рибак, В. Семілетка, Г. Степенко, І. Тараненко, І. Фольварочного та ін.). Проблеми історії, філософії і теорії вищої педагогічної освіти в Україні і за кордоном висвітлено у працях Б. Вульфсона, С. Головка, С. Гончаренко, І. Зязюна, В. Кеміня, Т. Кошманової, Н. Ладижець, Н. Лізунової, В. Луго-

вого, В. Майбороди, З. Малькової, І. Марцінковського, Н. Ничкало, М. Нікандрова, Ф. Паначіна, Л. Пуховської, З. Равкіна, Ш. Чанбарісова, В. Шадрикова, І. Яковлева, Т. Яркіної, М. Ярмаченко та ін.

Метою статті є висвітлення та аналіз основних тенденцій підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону. Згідно з метою поставлено такі завдання:

- 1) висвітлення основних тенденцій підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону, розкриття їх сутності та основних ознак;
- 2) визначення стратегічних і тактичних напрямів реалізації виявлених тенденцій.

Для вдосконалення системи вищої педагогічної освіти необхідно дослідити її складність, розглянути з позицій системного підходу, виокремити структурні компоненти, які існують у минулому, наявні в сьогоденні та визначають майбутнє. Таким чином, виявивши підстави для прогнозів, можна переходити до опису *стійких тенденцій* досліджуваного явища. Слід зазначити, що в методології системних досліджень допускається розгляд об'єктів, які реально існують не тільки у просторі та часі, а й самостійно, під певним кутом зору, виділяти властивості об'єктів та їх відносини.

Парадигма сучасної вищої педагогічної освіти, насамперед, передбачає визначення загальної моделі розвитку цієї системи. Світовий досвід функціонування вищої освіти дає змогу виділити дві узагальнені моделі – *державно-авторитарну й суспільно-автономну*. За *авторитарної* моделі керівна роль у розв'язанні питань науки та освіти належить державі, яка визначає мету, зміст, структуру й функції вищої освіти. *Автономна* модель припускає самостійність і відносну незалежність вищої школи, самоврядування на основі демократизації й колегіальності керівництва

Порівняльний аналіз етапів розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону створив умови для визначення *тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти*. Насамперед, було виявлено тенденції стосовно *державно-авторитарної моделі* управління вищою освітою. У більшості цих країн, крім Болгарії та Греції, де функціонує *суспільно-автономна* система управління, управління вищою освітою здійснює Міністерство освіти (Рада з питань вищої освіти при Міністерстві освіти), яке не тільки фінансує діяльність педагогічних вищих навчальних закладів, але і пропонує кожному з них ліцензійний обсяг прийому студентів, затверджує державні стандарти підготовки кадрів, контролює якість підготовки фахівців тощо. Водночас демократичні перетворення в європейському освітньому просторі впливали на процеси управління в ряді країн і визначили шляхи *децентралізації з елементами академічних та адміністративних свобод*. Слід зазначити, що сьогодні історично виправданим є гармонійне співіснування двох моделей вищої освіти.

Ретроспективний і цільовий підходи до визначення традицій становлення та розвитку вищої педагогічної освіти в країнах ОЧЕС створили методологічну основу для виявлення *тенденцій розвитку* системи підготовки

педагогічних кадрів у вищезазначених країнах. Насамперед, висвітлено такі *тенденції*: прагнення до зростання кількісного і якісного рівня вищої педагогічної освіти (Албанія, Туреччина), децентралізація управління (Болгарія, Греція), скорочення частки бюджетного фінансування і зростання плати за освітні послуги (Вірменія, Грузія), реформаторські рухи в галузі викладання іноземних мов (Румунія). Слід зазначити, якщо у Вірменії, Болгарії, Грузії, Туреччині скорочення мережі вищих навчальних закладів не спостерігається, то в Азербайджані, Росії, Україні воно простежується з 2004 р. Чітко простежується *тенденція* до постійного зближення університетської фундаментальної освіти із спеціальним професійним навчанням в Албанії, Болгарії, Греції, Румунії, Туреччині [2, с. 357].

Провідною *тенденцією* як в Україні, так і в інших країнах Чорноморського басейну є *державне управління та фінансування* підготовки майбутніх педагогів з відповідними функціями управління й контролю, що суттєво впливає на організаційну структуру вищих навчальних закладів. Для сучасної вищої педагогічної освіти характерною є тенденція до *формування системи регіональної освіти* як сукупності суб'єктів вищої педагогічної освіти конкретних країн. Відмінність систем вищої педагогічної освіти в досліджуваних країнах відображає їх національні, культурні, соціальні, політичні, релігійні й економічні особливості – спадщина, яка потребує глибокого осмислення та належної уваги. Країни – учасниці ОЧЕС сприяють можливостям своїх громадян здобувати якісну вищу освіту, полегшуючи доступ студентів своєї країни до освітніх ресурсів інших країн.

У процесі дослідження змісту й методичного супроводу навчального процесу в університетах країн Чорноморського регіону виявлено тенденцію до *наростання суперечності між вимогами суспільства до високого рівня сучасної професійної готовності майбутніх учителів та недостатнім рівнем оснащення навчального процесу педагогічних вищих навчальних закладів*. У більшості країн Чорноморського регіону відчувається значне недофінансування педагогічних ВНЗ, що негативно впливає на рівень матеріально-технічної бази й рівень підготовки студентів до професійної роботи в сучасних умовах [2, с. 356].

Порівняльний аналіз державних нормативних документів країн Чорноморського регіону, у яких викладено концептуальні засади розвитку систем педагогічної освіти, досвіду діяльності провідних вищих навчальних закладів країн Чорноморського регіону дав підстави визначити тенденції та стратегічні пріоритети, що є загальними для всіх досліджуваних країн, а саме: інтеграції вищої освіти країни до європейського освітнього простору, розроблення нової, удосконалення чинної законодавчої й нормативно-правової бази, забезпечення рівного доступу до вищої та вищої педагогічної освіти на всіх її рівнях, яка повинна сприяти розвитку професійних компетенцій громадян, необхідних для їх працевлаштування, ефективної праці та подальшого навчання, приведення системи освіти країни у відпо-

відність до вимог ринку освітніх ресурсів і праці, покращення якості освіти, забезпечення її конкурентоспроможності на місцевому та міжнародному ринках праці, удосконалення механізмів управління вищів відповідно до вимог сьогодення, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів шляхом розвитку їх автономії, демонополізації фінансування, реформування системи досліджень та інновацій [2, с. 356].

Для сучасної системи вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону розробка цілісної теорії вищої освіти стає основою освітньої політики. Її *особливостями* є: системи управління вищими навчальними закладами; основні напрями сучасних реформ у галузі вищої освіти; функціонування провідних вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів, їх типи, характеристики структурних підрозділів, контингент студентів.

Соціальна значущість вищої педагогічної освіти в нових умовах виявилася в переході від професійно орієнтованої моделі до більш гнучких можливостей, що забезпечує додаткова освіта, підвищення культурного рівня, задоволення інтелектуальних потреб. Відносна автономія сучасних університетів, розвиток різних форм вищої педагогічної освіти означають створення умов і можливостей самореалізації особистості, формування висококваліфікованого кадрового потенціалу країни й переходу від твердого керування суб'єктами освіти до динамічного управління освітою як процесом, який реалізує загальнозначущу мету як для держави, так і для фахівця.

Відповідно до досліджуваних напрямів розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону визначені тенденції розвитку було згруповано за чотирма групами: *історичні, методологічні, методичні, технологічні*, що мають пріоритетне значення для освітніх систем.

Історичні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, їх сутність, стратегічні та тактичні напрями реалізації наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Історичні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти
в країнах Чорноморського регіону, їх сутність, стратегічні
й тактичні напрями реалізації**

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні й тактичні напрями реалізації
Глобалізації, інтернаціоналізації освіти	Створення національних систем вищої освіти, загальна уніфікація знань, прагнення до високого рівня якості освіти	Формування універсальних умов науки, техніки та культури як основи сучасної освіти, розвиток міжнародної співпраці на основі конкуренції, зростання значення міжнародних і неурядових організацій при формулюванні цілей та завдань педагогічної освіти

Продовження табл. 1

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні й тактичні напрями реалізації
Демократизації	Надання автономності та самостійності, академічних свобод вищим навчальним закладам, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів та студентам з метою реалізації прав кожної людини на вищу освіту	Децентралізація системи управління вищою педагогічною освітою, створення державно-суспільної системи управління, відкритість освітніх систем; забезпечення громадянам країн рівного доступу до вищої педагогічної освіти на всіх її ступенях; надання академічних свобод суб'єктам навчального процесу. Розвиток автономії вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку педагогічних працівників шляхом демонополізації фінансування, реформування системи досліджень та інновацій
Інтеграції вищої педагогічної освіти до світового освітнього простору	Гармонізація змісту вищої педагогічної освіти (внутрішня інтеграція); створення загального освітнього простору систем педагогічної освіти країн Чорноморського регіону (зовнішня інтеграція)	Узгодженість систем вищої освіти країн Чорноморського регіону; формування інноваційного освітнього середовища у вищих педагогічних навчальних закладах; здійснення мовного прориву в системі педагогічної освіти; посилення міжнародної конкурентоспроможності як національної, так і країн Організації Чорноморського економічного співробітництва
Інституалізації та диверсифікації вищої педагогічної освіти та її інституційних форм	Інтенсифікація розвитку вищої педагогічної освіти та її різних освітніх інституцій (науково-дослідних інститутів, громадських та благодійних організацій)	Створення та закріплення у суспільній практиці соціальних норм та стандартів, формування ринку освітніх ресурсів вищої педагогічної освіти
Державне регулювання та управління у сфері вищої педагогічної освіти	Фінансування державних вищих педагогічних навчальних закладів відбувається за рахунок державного бюджету; стандартизація, ліцензування, акредитація, здійснення контролю якості підготовки педагогічних кадрів	Розроблення нової, удосконалення чинної законодавчої й нормативно-правової бази щодо фінансування та розвитку матеріально-технічної бази вищих педагогічних навчальних закладів; створення пільгових умов для функціонування закладів вищої педагогічної освіти (податкові преференції, кредитування, надання державних грантів)
Створення ринку освітніх ресурсів у галузі вищої педагогічної освіти	Перетворення вищої педагогічної освіти в одну з галузей ринкової економіки, один з видів господарської діяльності, яка спрямована на надання освітніх послуг навчальними закладами, пов'язаних з одержанням вищої педагогічної освіти на різних рівнях кваліфікаційних вимог	Маркетинг та моніторинг соціального замовлення на освітні послуги у сфері вищої педагогічної освіти; розробка та впровадження нових освітніх програм, підготовка педагогічних кадрів за широким спектром спеціальностей, спеціалізацій та профілів. Приведення системи освіти країни у відповідність до вимог ринку освітніх ресурсів і праці, покращення якості освіти, забезпечення її конкурентоспроможності на місцевому та міжнародному ринках праці

Продовження табл. 1

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні й тактичні напрями реалізації
Кількісно-якісні зміни контингенту студентів	Реалізація національних концепцій, доктрин та стратегій розвитку неперервної педагогічної освіти	Розробка та впровадження програм довузівської, дипломної та післядипломної педагогічної освіти, науково-педагогічної підготовки, другої вищої освіти, програм для громадян, які здобувають вищу освіту в “університетах третього віку”. Збільшення обсягів комерційного прийому до державних вищих навчальних закладів
Нерівномірність розвитку вищої педагогічної освіти, зниження іміджу педагогічної професії, зменшення конкурсу на значну частку педагогічних спеціальностей	Розбалансованість компонентів системи вищої педагогічної освіти, виникнення соціальних ексклюзій, викликаних низькою якістю освіти, відмінностями в доступі до знань та інформації, умовами освітньої діяльності, недоступністю визначеного типу освітніх послуг у деяких країнах Чорноморського регіону	Розроблення нової, удосконалення чинної законодавчої й нормативно-правової бази щодо підвищення іміджу педагогічної професії. Гармонізація компонентів системи вищої педагогічної освіти шляхом її імплементації в реальне життя
Формування системи регіональної освіти як сукупності суб'єктів вищої педагогічної освіти конкретних країн	Відмінності систем вищої педагогічної освіти в досліджуваних країнах, що відображає їх національні, культурні, соціальні, політичні, релігійні й економічні особливості	Створення програм, спрямованих на задоволення вищими педагогічними навчальними закладами соціального замовлення на підготовку викладачів різних спеціальностей, спеціалізацій та профілів, необхідних для роботи в навчальних закладах окремого регіону та країни у цілому
Рецесії вищої педагогічної освіти	Значне недофінансування державних педагогічних ВНЗ, що негативно впливає на рівень матеріально-технічної бази і рівень готовності студентів до професійної роботи в сучасних умовах	Підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів шляхом створення умов для фінансування освітніх закладів з різних джерел, хоча основним джерелом фінансування залишається державний бюджет
Професіоналізації управління та керівництва системою вищої педагогічної освіти	Укрупнення вищих навчальних закладів та зростання їх значення для суспільства	Створення національних та регіональних вищих педагогічних закладів (науково-навчально-просвітницьких центрів), спрямованих на організацію системи освіти у навчальних округах. Вироблення довгострокових стратегій розвитку вищої педагогічної освіти

Таким чином, визначення *історичних* тенденцій розвитку систем вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, характерис-

тика їх позитивних та негативних ознак дали змогу запропонувати стратегічні й тактичні напрями, спрямовані на розробку збалансованої соціальної та освітньої політики в галузі підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону. Ці тенденції є результатом системного історико-педагогічного аналізу етапів розвитку вищої педагогічної освіти.

Історичні тенденції органічно пов'язані з *методологічними*, що стосуються цілей, завдань, ціннісних орієнтацій вищої педагогічної освіти у країнах Чорноморського регіону. Вони стають основою для побудови її нової парадигми: моделей і концептуальних основ функціонування сучасних вищих педагогічних навчальних закладів у досліджуваних країнах. Виявлено у процесі дослідження методологічні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Організації Чорноморського економічного співробітництва, їх сутність, стратегічні й тактичні напрями реалізації наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Методологічні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти
в країнах Чорноморського регіону, їх сутність, стратегічні
та тактичні напрями реалізації**

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні та тактичні напрями реалізації
Секуляризації, гуманізації та гуманітаризації вищої педагогічної освіти	Зміст вищої педагогічної освіти забезпечує системний світський характер світоглядної підготовки студентів, єдність суспільно-морального, загальнокультурного та професійного зростання майбутніх педагогічних працівників	Розробка та впровадження моделей індивідуально-творчої й особистісно орієнтованої підготовки майбутніх учителів; створення організаційно-педагогічних умов для розвитку активно-творчих можливостей та інтелектуальної свободи студентів
Фундаменталізації підготовки майбутніх учителів	Поглиблення та забезпечення єдності методологічної, теоретичної та практичної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів	Підсилення загальноосвітньої підготовки майбутніх педагогів шляхом збільшення кількості фундаментальних дисциплін та академічних годин на їх викладання. Оптимізація переліку педагогічних кваліфікацій, спеціальностей, спеціалізацій відповідно до державного класифікатора професій. Підвищення ролі наукових досліджень у навчальному процесі вищого навчального закладу
Універсалізації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах	Системний характер здійснення навчального процесу та взаємодії викладачів і студентів	Формування системних знань, умінь, засобів навчальної та майбутньої педагогічної діяльності. Формування різних професійних компетенцій, спрямованих на готовність майбутніх учителів до виконання професійних функцій на високому професійному рівні

Продовження табл. 2

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні та тактичні напрями реалізації
Індивідуалізації та диференціації навчання студентів	Предметна система навчання, яка надає студентам можливість скласти індивідуальні навчальні плани відповідно до обраної програми навчання	Реалізація особистісно орієнтованого та індивідуально-творчого підходів до навчання студентів, які враховують інтелектуальні та психолого-фізіологічні індивідуальні особливості студентів
Інтернаціоналізації вищої педагогічної освіти	Зближення національних освітніх систем вищої педагогічної освіти, знаходження та розвиток у них універсальних та особливих концептів	Узгодженість напрямів розвитку вищої освіти країн Чорноморського регіону. Інтенсифікація академічної мобільності адміністраторів, викладачів та студентів, програм міжнародного обміну з метою експорту досвіду вищої педагогічної освіти
Орієнтації на випереджальну та неперервну вищу педагогічну освіту	Підготовка педагога нового типу, який у сучасних соціально-економічних умовах постійно вдосконалюється й впливає на оновлення та розвиток суспільства, освіти, молодих громадян	Організація безперервного процесу підготовки педагогічних кадрів. Створення освітнього інноваційного середовища, яке мотивує вчителя до постійного самовдосконалення, необхідності постійно підвищувати свій професійний рівень

Отже, виявлення методологічних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, їх сутності, стратегічних та тактичних напрямів реалізації дали змогу оцінити перспективи розвитку методичної системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів шляхом виявлення методичних тенденцій. *Методичні* тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, їх сутність, стратегічні й тактичні напрями реалізації наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Методичні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, їх сутність, стратегічні й тактичні напрями реалізації

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні й тактичні напрями реалізації
Універсалізації науково-педагогічного забезпечення підготовки майбутніх учителів	Системний характер науково-методичного забезпечення навчального процесу, технічних засобів і технологій навчання майбутніх педагогічних працівників	Створення системної та організаційної структури науково-методичної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах, спрямованої на формування у студентів різнобічних педагогічних знань і способів діяльності, професійних і особистісних якостей на основі взаємодії та гармонізації кожного з елементів вищої педагогічної освіти: змісту, структури, функцій

Продовження табл. 3

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні й тактичні напрями реалізації
Педагогізації навчально-виховного процесу	Послідовна загальна спрямованість усієї навчально-виховної та науково-дослідницької діяльності студентів і викладачів на вивчення дисциплін загальноосвітнього, спеціального та науково-дослідного блоків у педагогічному контексті	Створення позитивного ставлення до процесу підготовки педагога в університетах; випереджальний характер університетської педагогічної освіти
Трансформації традиційних форм навчального процесу (лекцій, семінарів), поширення дискусій, ігрових методів, тренінгів, мультимедійних занять	Поступова заміна (відхід) від традиційних форм навчального процесу (лекцій, семінарів), поширення дискусій, ігрових методів, тренінгів, мультимедійних занять	Поступове поширення в навчальному процесі вищих педагогічних навчальних закладів дискусій, ігрових методів, тренінгів, мультимедійних занять
Впровадження дистанційних форм у вищу педагогічну освіту, використання різних технологій здобуття знань	Поєднання традиційного навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах (особливо на заочних факультетах) з дистанційними формами навчання	Поступове впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес та організація дистанційного навчання у вищих педагогічних навчальних закладах Чорноморського регіону шляхом реалізації відповідного програмно-технічного забезпечення, яке спрямоване на повноцінне використання навчальної платформи, засобів створення навчального контенту, комунікації користувачів і управління процесом навчання
Перехід від фронтальних і групових форм і методів навчання до індивідуально-групових: тьюторські заняття, тренінги, робота з малими групами, стажування і практика під керівництвом викладача-ментора	Орієнтація навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах на роботу з невеликими групами студентів (3–6 осіб)	Створення оптимальних умов для практичної підготовки фахівців педагогічного профілю, здатних орієнтуватися у проблемних ситуаціях, що виникають, приймати неординарні рішення
Збільшення педагогічного навантаження викладачів та зростання співвідношення викладач/студент, що знижує якість управління навчальною роботою студентів	Поступове збільшення самостійної роботи в навчальних планах вищих педагогічних навчальних закладах за рекомендаціями Міністерств освіти країн Чорноморського регіону	Оптимізація бюджету навчального часу шляхом збалансування кількості годин на аудиторну та самостійну роботу шляхом внесення змін до нормативно-правової бази Міністерств освіти країн Чорноморського регіону

Процес розвитку цивілізації у просторі та часі є неоднорідним. Формування й розвиток високотехнологічного та інформаційного суспільства призводить до посилення соціально-економічної неоднорідності країн Чорноморського регіону. Тому надзвичайно важливим є розкриття перспектив науково-технологічного забезпечення розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону шляхом виявлення *технологічних* тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в країнах ОЧЕС. Технологічні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, їх сутність, стратегічні й тактичні напрями реалізації наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Технологічні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, їх сутність, стратегічні й тактичні напрями реалізації

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні та тактичні напрями реалізації
Інноваційної спрямованості змісту й технологій вищої педагогічної освіти	Варіативність, динамічність змісту, форм, методів та технологій підготовки студентів до різних форм педагогічної роботи у вищих педагогічних навчальних закладів різних типів	Створення інноваційного середовища, в основу якого покладено здатність та можливість творчих перетворень педагогічної дійсності, проектування, організації і здійснення педагогічної діяльності, що передбачає інваріантність вирішення професійних завдань, багатокритеріальність контролю та оцінювання досягнутих результатів
Інтелектуалізації вищої педагогічної освіти	Уведення наукового знання у зміст вищої педагогічної освіти, формування комплексу наук про освіту	Доцільний, обґрунтований та раціональний відбір наукової інформації, спрямований на формування системи наукової картини світу. Використання у вищій педагогічній освіті технологій, спрямованих на розвиток інтелекту студента
Інформатизації та комп'ютеризації вищої педагогічної освіти	Інтенсифікація навчального процесу шляхом впровадження новітніх педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Перехід до комп'ютерних форм передачі інформації, контролю та оцінювання результатів навчальних досягнень	Широка розробка інформаційно-комунікаційних технологій навчання, їх використання в педагогічному процесі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку педагогічних працівників
Технологізації планування, організації та здійснення навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах	Наявність і використання в системі вищої педагогічної освіти сучасних інформаційних технологій, спрямованих на підвищення рівня організацій та ефективності управління освітнім процесом	Створення умов для управління інформаційними технологіями організації навчально-виховної, науково-дослідної, господарської діяльності вищих педагогічних навчальних закладів відповідно до сучасних вимог

Продовження табл. 4

Тенденція розвитку вищої педагогічної освіти	Сутність, основні ознаки	Стратегічні та тактичні напрями реалізації
Відсутність індивідуального підходу при відборі абітурієнтів на педагогічні спеціальності; прийом студентів за результатами тестування	Відсутність творчого конкурсу (іспиту) та психологічного відбору на педагогічні спеціальності вищих навчальних закладів	Впровадження у практику відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності до вищих навчальних закладів країн Чорноморського регіону творчого конкурсу (іспиту) та психологічного відбору абітурієнтів
Перевантаження форм організації контролю й оцінювання результатів навчання студентів, які виключають діалогічне спілкування з викладачем	Недосконалість деяких існуючих засобів діагностики навчальних досягнень студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів країн Чорноморського регіону	Вдосконалення існуючих засобів діагностики навчальних досягнень студентів у галузі вищої педагогічної освіти в досліджуваних країнах шляхом збільшення форм організації контролю й оцінювання результатів навчання студентів, які передбачають діалогічне спілкування із викладачем

Висновки. Виокремлені історичні, методологічні, методичні й технологічні тенденції визначають сталі об'єктивні та суб'єктивні зв'язки та відносини, що є загальними для систем вищої педагогічної освіти країн Чорноморського регіону та визначають стійкі прагнення до модернізації й трансформації сутності, змісту, структури, функцій, характеру управління, підходів до організації навчального процесу, форм, методів, засобів та технологій навчання студентів. Визначені тенденції розглядаються як "мегатренди вищої педагогічної освіти" (Г. Зімірєв) [1] і характеризуються повторюваністю та варіативністю щодо загальних процесів розвитку вищої педагогічної освіти. Визначення тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону в соціоосвітній динаміці дає змогу підійти до прогнозування перетворень у вищій педагогічній освіті та запропонувати передбачений сценарій розвитку освітньої політики країн Організації Чорноморського економічного співробітництва.

Список використаної літератури

1. Зімірєв Г. И. Основные тенденции развития образования как социального института [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.edu-chita.ru/>.
2. Сапожников С. В. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Станіслав Володимирович Сапожников. – Ялта, 2014. – 630 с.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2015.

Сапожников С. В. Современные тенденции подготовки педагогических кадров в странах Черноморского региона в контексте глобализационных образовательных процессов

В статье представлены выявленные тенденции развития высшего педагогического образования в странах Черноморского региона: исторические, методологические,

методические и технологические, которые определяют устойчивые объективные и субъективные связи и отношения, которые являются общими для систем высшего педагогического образования в исследуемых странах, определяют стойкие стремления к модернизации и трансформации сущности, содержания, структуры, функций, характера управления, подходов к организации учебного процесса, форм, методов, средств и технологий обучения студентов.

Ключевые слова: *высшее педагогическое образование, тенденции развития, университет, модель, система образования.*

Sapozhnikov S. Modern Tendencies In Academics' of the Black Sea Region in the Context of Globalization of Teaching Process

In the article we are presenting the tendencies identified in the development of higher pedagogy education in the Black Sea region e.i. desire to increase quality and quantity of pedagogy education (Albania, Turkey), attempt to decentralize management (Bulgaria, Greece), decrease in governmental funding and increase in fee rates (Armenia, Georgia), implementation of reforms in foreign language teaching (Rumania). It is worth mentioning that in Armenia, Bulgaria, Georgia and Turkey there has been no decrease in the number of academic institutions, whereas in Azerbaijan, Russia and Ukraine this process has been in progress since 2004.

There is a clear rapprochement tendency of fundamental university education and special professional education in Albania, Bulgaria, Greece, Rumania, Turkey. The major tendency both in Ukraine and in other Black Sea region in state management and financing of future teachers' training with the respective functions of supervision and control, which have a substantial influence on the structure of academic institutions. A typical feature of modern pedagogy education can be identified as forming of regional education as a combination of pedagogy universities in a particular country. In the process of studying the context and methodological tools of education process in the Black Sea region universities, we have identified the tendency for discrepancy between social demand for highly trained professional teachers and lack of methodological tools in the academic institutions.

Key words: *higher pedagogy education, development tendencies, university, model, system of education.*